

פרשת בא

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
18:15	17:41	16:50*	י-ם
18:11	17:38	16:46	ת"א
18:11	17:38	16:46	חיפה
18:15	17:41	16:49	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 16:30

להכות ביצר הרע

וכדרכו של הזכוב הוא יצר הרע כך היה פרעה הרשע, מקבל מכה בורח אך מיד מתחרט וממשיך בשעבוד, ומביאים עליו מכה אחרת מתחרט הוא לרגע מוכן לשחרר את בני ישראל מעבדותו, אך מיד לאחר מכן חוזר לשלוט עליהם, ומכה רודפת מכה ואינו נח ונרגע עד שפשוט יהרגו אותו.

והנה אמרו רבותינו (סוכה דף נ"ב.) לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה הללו בוכין והללו בוכין צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה.

וביאר אחי היקר אייל הי"ו, שהנה אמרו רבותינו (תנא דבי אליהו רבה פרק ג.) כל דבר שעתידי להיות בסוף כבר נעשה מקצתו היום, וא"כ גם ענין ההר וחוט השערה בחינות אלו נמצאות בבני אדם כיום, והיינו קודם החטא האדם נקרא צדיק, ואז בא לו יצר הרע ונדמה לו כהר גדול בכל מיני טענות ומענות עד שמרגיש שאינו יכול לגבור עליו, וכיון שחוטא כבר נעשה רשע, ואז לאחר שהיצר הרע כבר הפיק את זממו, הוא מסתלק מן האדם, ואז היצר הרע נדמה לפניו כחוט השערה, ובאותם רגעים מרגיש אותו החוטא בוש גדולה על מעשיו, ומציפים אותו רגשי חרטה, איך הוא גבר עלי, איזה מעשה שטות עשיתי, אבל אז אין זה חכמה מפני שכבר הסתלק ממנו היצר. ובוזה נבאר גם את התנהגותו של פרעה הרשע הוא היצר הרע כאמור, שקודם המכה דהיינו בבוא הנסיון הוא מתגבר ונראה כהר גבוה, אך בבוא המכה, דהיינו לאחר הנפילה הוא יורד מטה ונראה כחוט של שערה.

אחים יקרים, כל זה מוסר השכל גדול לנו בדרכי ההתמודדות שלנו עם יצר הרע, שנדע נאמנה לרגע איננו עוזב אותנו, מרגע שפוקחים את עינינו הוא ניצב לשמאלנו ומבקש להחטיאנו, אל תקום עכשיו תמשיך לישון, תתפלל עוד שעה, התגברנו קמנו ובאנו לתפילה, הוא לא נותן לכוין בתפילה, מחשבה רודפת מחשבה והנה התפילה הסתיימה, אוכלים שוכחים מלברך ברכה אחרונה, ואם מברכים בלי כונה, וכך לאורך כל היום מנסה למנוע אותנו מלקיים מצוות ה' יתברך, וגם כאשר מקיימים מסיח דעתנו שנעשה את המצוות כמצות אנשים מלומדה בלב לב ובלא חשק, ובין לבין שולח גם עבירה, פה לשון הרע וכאן ביטול תורה, ומן הצד מגניב ראייה אסורה. אולם האיש הירא את ה' צריך להלחם בו כל הזמן ולגרשו, אך ידע נאמנה שפתרונו האמיתי היא מיתתו, והסם שממית את יצר הרע זו התורה הקדושה, וכדברי רבותינו (קדושין ל:) אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ, שהתורה הקדושה שישאל לומדים בקדושה הינה סם המוות בשבילו, ובהתמדת הלימוד ושינון התורה בפינו, אנו פשוט מוציאים את יצר הרע מקרבנו, וכמו שהרגו דוד המלך ליצר הרע על ידי התמדת התורה, כך כל אדם בהתמדת התורה מחליש את כוחו מעט מעט עד שממיתו, וכל שיעור תורה הוא מכה חזקה וכואבת ליצר הרע, וגם אם אינו מצליח להורגו, שאינו מתמיד גדול, לפחות מכה אותו ולא נותן לו להרים ראש. ה' יזכנו לעבוד את בוראנו בלבב שלם אכ"ר.

בפרשתנו אנו קוראים על המכות האחרונות שבאו על מצרים וגם על פרעה, והנה אנו תמהים כבר שבע מכות נחתו על מצרים, מכות קשות בהם ספגו הרוגים ופצועים רבים, והותירו בערום ובחוסר כל, בלי בהמות ובלי תבואה וירקות, וא"כ איך עוד הם מרימים ראש להתנגד לדבר ה', וכבר שאלו עבדי פרעה אותו שאלה זו בתחילת פרשתנו, הֲטָרַם תַּדַע פִּי אֶבְדָּה מִצְרַיִם, וא"כ באמת היאך פרעה ממשיך בשאט נפש במעשיו ואינו חושש.

ולפני שנשיב נעורר על עוד מחזה מתמיה, פרעה לפני שבאה המכה מדבר גדולות, מי ה', לא ידעתי את ה', אל תפריעו את העם ממעשיו, וכיו"ב, אולם אחר שבאה המכה מתחנן לפני משה שיגרש מעליהם את המכה. ואינו מובן, אם הוא גבור גדול כל כך שישאר בגבורתו ולא יתרגש מן המכה, ואם בבוא המכה הוא מפחד ורועד, אז מלכתחילה ישמע לדבר ה' בכדי שהמכה לא תבוא, או שלפחות לאחר המכה ישלח את ישראל שלא תבוא עליהם המכה הבאה.

ובתחילה חשבתי לתרץ על פי מה ששמעתי שמקשים כעין זה על הנהגתו של פרעה בפרשה הבאה, שכאשר נקרע הים בפני בני ישראל, ובני ישראל עוברים בתוך הים ביבשה, והנה כאשר מגיע פרעה ורואה את הים קרוע לרווחה נכנס גם הוא וכל עמו לתוך הים, ולכאורה מה הוא חושב שהים נפתח בשבילו, האם איננו יודע שזה נס, האם אינו רואה שהנס נעשה בשביל ישראל, וא"כ הרי פשוט שכשיכנס הים יסגר עליו ועל עמו, והיאך הוא נכנס. ותירצו שזה פרי מעשיו של אדם כאשר הינם בלי מחשבה תחילה, פרעה פשוט לא חשב ולכן נכנס. ולפי דבריהם לכאורה גם כאן נתרץ, פרעה פשוט לא חושב, ולכן ממשיך במעשיו. אלא שכאן קשה לומר זאת, שהרי עבדיו באים ומתרים בו, א"כ גם אם הוא אינו חושב, הרי באים ומאירים את עיניו, ומדוע איננו שומע לדבריהם.

ואולם ישנו תירוץ פשוט לכך המבואר בפסוקים, והוא שהקב"ה חיזק את לב פרעה, שמאחר והוא חיזק את ליבו בחמש המכות הראשונות, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, ומכאן ואילך הקב"ה חיזק את ליבו במכות האחרונות, למרות שהשכל והלב ממאנים לעשות מעשים אלו, ע"פ מה שהוא רואה ומבין שאינו טוב לא לעצמו ולא לעמו, אך כבר הדבר לא היה בשליטתו של פרעה ושום מחשבה ושום אדם לא יעזור לו.

ובדרך הרמז נראה להסביר את חיזוק ליבו הסורר והתנגדותו של פרעה, שהנה כידוע פרעה הוא היצר הרע באמת (מדברי הרמב"ם באגרתו לבנו), וא"כ הרי אנו יודעים שאחד מדרכי הנהגתו של היצר הרע שהוא דומה לזכוב ויושב בין שני מפתחות ליבו של אדם (מכבואר בברכות ס"א.), והיינו כשם שהזכוב מציק לאדם ומתישב באבר אחד ומסלקים אותו ובא ומתישב על אבר אחר, וכך לעולם עד שימות הזכוב. כך היצר הרע לעולם איננו עוזב את האדם, גם אם האדם סילקו ממנו זהו רק לרגע, כי מיד ברגע הבא הוא כבר מוכן בתוכנית אחרת, עד שגם זה יציק לאדם ויסלק אותו גם משם, ואז יבוא מכיוון אחר, אך לעולם אינו פוסק עד יום המיתה המוכן לו.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הנהגות לימי השובבי"ם (המשך)

ישנה דרך נכונה יותר, שהאיש המתענה יתן ממש את כספו או אפילו ליוה ויתן, והמקבל יהיה חכם לדעת כל אחד כפי מצבו ולהחזיר לו את הכסף בתורת צדקה. וכן עשה רבנו יהודה פתיה זצוק"ל כמסופר בספרו (עמ' קכ"ו).

כב. יש עצה נפלאה לכפרת עוונות לכל מי שאין בכוחו להתענות, ומה גם שהיא בפני עצמה מעלה עצומה בעבודת ה', הלא היא תענית דבור, שאדם מקבל על עצמו שלא לדבר כל היום כולו דברים בטלים ורק לדבר בתורה ובתפילה, ואפילו אם האדם רק היה מונע עצמו מלדבר דברים בטלים, הוא דבר גדול ועצום, שכבר אמרו רבותינו (חולין פ"ט.) מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאילם, שבכך מונע את עצמו מכל מיני

דברים אסורים. ואמרו רבותינו (ויקרא רבה פרשה ד פסקה ב): מה שסיגל אדם מצות ומעשים טובים אינו מספיק להבל היוצא מפיו. והגר"א באגרת המוסר שלו הביא דברי רבותינו אלו והוסיף: וידיבק שפתותיו כשתי רחיים, וכל כף הקלע הכל הבל פיו של דברים בטלים, ועל כל דבור הבל, צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו. וכל זה בדברים יתרים. אבל בדברים האסורים, כגון לשון הרע וליצנות ושבועות ונדריים ומחלוקת וקללות, ובפרט בבית הכנסת ובשבת ויום טוב, על אלו צריך לירד לשאול למטה הרבה מאד, ואי אפשר לשער גדל היסורין והצרות שסובל בשביל דבור אחד (זוהר). **ועד יום מותו צריך האדם להתיסר, ולא בתעניתים וסגופים רק ברסן פיו ובתאותו,** וזהו התשובה, וזה כל פרי העולם הבא, וזהו יותר מכל התעניתים וסגופים בעולם. **וכל רגע ורגע שהאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער (מדרש). ובזה יכפר לו כל עון** ונצול משאול תחתית, כמו שכתוב "שומר פיו (מאכילה ושתיה יתרה) ולשונו (מדברים בטלים) שומר מצרות נפשו". עכ"ל. ובספר שמירת הלשון (ח"א שער התבונה פרק ב) כתב בהגה"ה וז"ל: וכן ראיתי כתוב בספר "ראש הגבעה", שכשאדם רוצה להתנדב תענית, טוב יותר שיקבל עליו התענית מן הדבור ממה שיקבל עליו מן האכילה, כי ממנו לא יהיה לו נזק לא בגופו ולא בנשמתו ולא יחלש על ידי התענית הזו. עכ"ל.

כג. ואפילו אם הוא עובד יכול להתענות תענית דבור, וכגון שבעבודתו אינו צריך לדבר עם אנשים, שאם עבודתו היא לדבר עם אנשים הרי הוא עושה מלאכתו רמיה ח"ו. [ונראה בעיני שיש ענין שיעשה תענית דבור אפילו אם הוא כותב לאנשים דברים הכרחיים שצריך לומר, שהעיקר שחוסם פיו מלדבר דברי חולין]. וכמו כן תענית דבור יכול לעשות אף בשבת, ובכך זוכה לשמור שבת כהלכתה, שכן אמרו רבותינו (שבת ק"ג:): **ודבר דבר, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול.** ובזוהר הקדוש (ח"א ל"ב.) כתב שאסור לדבר דברי חול בשבת, והיינו דברי חולין, שדברים בטלים ודברים אסורים גם בחול אסור. ובירושלמי (הובא בתוס' שם ד"ה שלא) אמרו: בקושי התירו לומר שלום בשבת. וכתב הגר"א על כך באגרתו: ראה בדבור אחד כמה החמירו. עכ"ל. ונראה שמותר לומר שירי שבת, ולומר "שבת שלום".

יט. בזמנינו שכל התיקונים של הבא"ח הינם בכמה צומות או צום יום אחד כמו שעושים הכל כעת, ואת שאר הצומות שהיו צריכים לעשות לפי רבנו האר"י פודים בכסף, יש להקפיד וליתן ממש מכספו לעניים, שזה עיקר התיקון, ודמים (הוא הכסף שנקרא דמים) מכפר על דם האדם, וכמו שאמרו רז"ל (שבת קנ"ו:) **צדקה תציל ממוות,** והוא הדין שמכפרים עליו לעתיד לבוא. והנה כמה החיוב המועט ביותר שחייב אדם ליתן עבור כל יום של תענית שפודה, מבואר בספר לשון חכמים (ח"א סי' ס"ז-ע) שיתן שווי ע"ב דרהם פת וע"ב דרהם לפת, ולפי השיטה של הגר"ח נאה (שהיא השיטה המקובלת), היינו 216 גרם לחם 216 גרם לפת. והנה בשיעור זה נחלקו החכמים בדורנו, יש המשערים שתי שקל לכל יום (וכנראה שמחשיבים לפי לחם ולפת מתעשיה ביתית), ויש המחשיבים חמש שקל (שבדוחק אפשר למצוא בסכום זה בחנויות כמות לחם ולפת כאלה), ויש המצריכים עשר שקל (שזה המצוי ברווח בחנויות), וכל אחד יתן כפי יכולתו.

כ. ודע שכל זה למי שהוא דל ועני, אך מי שיש באפשרותו יתן יותר כפי השגת ידו (לשון חכמים ח"א סי' ט"ו), רק שאפילו הדל לא ימעט משיעור זה (שם סי' ס"ז וס"ח), ויש שאמרו שיתן כפי שיעור סעודתו בכל יום, ואם הוא אוכל בעשרים או בחמישים שקל, כך יתן עבור כל יום, שכאמור כל הענין הוא לתת ממון ושירגיש בחסרון ממונו. ובספר התניא (אגרת התשובה פ"ג בסוף הפרק) כתב: ויתן כפי יכולתו ומעבר ליכולתו, שכל אשר לאיש יתן בעד נפשו להצילה מרדת שחת, וכל ימיו ירבה בצדקה לכפר עוונותיו ואפילו אם מבזבו יותר מחומש מנכסיו בעבור זה, מותר, שאין זה בזבוז אלא פדות נפשו, ומחמת כן נהגו עכשיו להרבות בצדקה מאוד מאוד. עכת"ד, ע"ש. ובאמת שהכל תלוי באמונתו של האדם בערך התיקון והפדיון, שהאדם היודע ומאמין שזה מכפר על עוונותיו יתן כל מה שיכול באמת, וכמו שמוציא הוצאות על רפואתו הגשמית, שזו רפואתו הרוחנית. אבל מי שאין באפשרותו אפילו מעט שנותן חשוב כמו הרבה שאחרים נותנים לכן לא ימנע עצמו מליתן מעט כפי יכולתו, ואין לו ללוות בשביל כך, רק מה שיכול יתן.

כא. ואמנם יש המתחכמים ואחד נותן כסף במתנה על מנת להחזיר, והמקבל ממנו עושה את הפדיון ומחזיר לו את הכסף. [וכעין שאמרנו בגמרא (קדושין ו) שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, וכן הלכה לגבי נטילת לולב (פי' תרנ"ח סעי' ד)]. אולם למעשה אין הדברים פשוטים, שכל הרעיון הוא שיתן האדם ויוציא הממון ממנו לגמרי, וצער זה של נתנת ממונו הוא שיכפר לו, אבל אם חייב להחזיר לו איזה צער יש לו. [וכעין מה שכתבו הפוסקים שאינו מועיל מתנה על מנת להחזיר במתנות לאביונים, עיין בחזו"ע (פורים עמ' קס"ח)]. ומי שאין לו אפשרות כלל, ויכול ליתן במתנה גמורה בלי שום תנאי למי שסומך עליו שיחזיר לו מעצמו, ובודאי שיועיל למי שאין לו אפשרות. [וכמו שראינו בסעודת פורים (מגילה ז) ובש"ע (פי' תרצ"ה סעי' ד) לגבי משלוח מנות. וכן לגבי מעשר עני (פאה ה' ה)]. ועכ"פ מי שעושה כן לא ימנע מליתן כמה שיכול לכפרת עוונותיו ומעט שלו יחשב כהרבה משל עשיר. ואמנם